

## ראה ב

דעם מקום קודם שנבחר — „הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח כו' שבנה בו נח כו' שהקריב עליו קין והבל. וכו' הקריב אדה"ר כו' ומשם נברא. וואס בפשטות מיינט עס, אז דאס וואס „מקומו מכוון ביותר ואין משני אותו ממקומו לעולם" איז (ניט נאָר) מצד בחירת הקב"ה, נאָר) ווייל' דאס איז דער אָרט וואו אברהם נח וכו' האָבן מקריב געווען זייערע קרבנות<sup>9</sup> (וואס דאס אַלעס איז געווען פריער, פאר בחירת הקב"ה).

און ווי אחרונים<sup>11</sup> זאָגן, אז דאס איז א פלוגתא צווישן דעם רמב"ם און דעם ספר החינוך<sup>12</sup>: לויטן חינוך איז „אין המקום סגולי להשראת השכינה"<sup>13</sup> (די מעלת המקום איז בלויז מצד דעם וואס דער אויבערשטער האָט בוחר געווען אין אים), משא"כ לויטן רמב"ם איז דאס וואס דער אויבערשטער האָט בוחר גע- ווען דעם מקום איז עס ווייל עס איז א מקום סגולי (פון פריער).

דאָרף מען פאַרשטיין<sup>14</sup>: פון פסוק „המקום אשר יבחר ה' גו' שמה תבוא גו' איז משמע, אז די מעלה אין דעם

א. אין היינטיקער סדרה<sup>1</sup> שטייט „והי המקום אשר יבחר ה' גו' (דעם „בית הבחירה בירושלים") שמה תבוא גו' עולותיכם וזבחיכם גו'". איז פון דעם לשון „אשר יבחר ה'"<sup>2</sup> — משמע, אז די מעלה פון דעם מקום (וואס איז די סיבה אויף „שמה תבוא גו'"), איז נאָר בחירת הקב"ה אין אַט דעם מקום אָבער פאַר דער בחירת הקב"ה — האָט מען גע- קאנט בוחר זיין אַן אנדער מקום, דער מקום האָט ניט געהאַט קיין מעלה מיוחדת לגבי אנדערע ערטער.

וכמאמר חז"ל<sup>3</sup>, „עד שלא נבחרה ירו- שלים היתה כל א"י כשרה למזבחות כו' עד שלא נבחר בית עולמים היתה ירושלים ראוי לשכינה כו'". ד.ה. אז „עד שלא נבחרה ירושלים כו' למזב- חות" איז ניט געווען אין איר קיין מעלה מיוחדת בענין המזבח (וביהמ"ק) לגבי שאר א"י. ועד"ז איז „בית עולמים" לגבי שאר ירושלים.

זאָגט אָבער דער רמב"ם אין הלכות בית הבחירה<sup>4</sup>: „המזבח מקומו מכוון ביותר ואין משני אותו ממקומו לעולם שנאמר זה מזבח לעולה לישראל, און רעכנט דערנאָך אױס כ״כ מעלות פון

(9) ראה הלשון בקריית ספר לרמב"ם רפ"ב.  
(10) כפשוטו הלשון (ולא לבאר מקומו המכוון בהר המור"י גופא. ובפרט שאו הו"ל להביא זה בהלכה א' בהמשך למ"ש „ובמקדש נעקד יצחק אבינו כו' (ובפרט להגירסא בהלכה א' „במקום המזבח נעקד כו'").

(11) מעשי למלך להל' בית הבחירה שם.  
(12) מצוה צה.  
(13) במעשי למלך שם מוכיח ממ"ש „צונו לקבוע מקום שיהי טהור ונקי בתכלית הנקיות לטהר שם מחשבות ב"א כו' והוא ב"ה בחר אותו המקום כו' אולי מהיותו אמצעית העולם בכיוון כו'".  
(14) וכמו שהקשה בכלי יקר פרשתנו יב, ד.

(1) יב, יא.  
(2) רש"י עה"פ. וראה רש"י שם ד"ה שמה תבוא וגו' לעיל יב, ה ובספרי (במקומות הגיל) ובמפרשי רש"י שם. לקמן הערה 48. ואכ"מ.  
(3) ועד"ז הוא לקמן שם, יד. ית. כא. כו. ועוד.  
(4) מכילתא בתחילתה.  
(5) לא רק ש.ל.א נאסרה כלשון הרמב"ם הובא לקמן בפנים.  
(6) רפ"ב.  
(7) דה"א כב, א.  
(8) שם ה"ב.

שכל דורך אצבעות הידי, און ניט דורך אצבעות הרגל. און אזוי איז השראת השכינה דוקא אין מקום המקדש, אעפ"א דער מקום האט ניט קיין שייכות צו השראת השכינה.

משא"כ לויט דער צווייטער דיעה — דעת הרמב"ם<sup>19</sup> — איז השראת השכינה אין מקום בדוגמא צו „התלבשות השכל במוח“, וואס כאטש אז אויך דער מוח איז א גשמי, האט ער אבער א שייכות מיט שכל און דער שכל איז מלוכב אין מוח „בדרך התלבשות והשראה ממש“.

לכאורה זיינען די צוויי פלוגות הנ"ל תלוי זו בזו: לויט דער שיטה אז דער מקום המקדש (ומזבח) איז א מקום סגולי (מצד עצמו) — איז די השראת השכינה אין אים בדוגמא ווי „התלבשות השכל במוח“; און לויט דער שיטה אז ער איז (ניט א מקום סגולי) בלויז „המקום אשר יבחר ה'“ (נאר — שבו בחירת הקב"ה) — איז די השראת השכינה בהמקום<sup>20</sup> בדוגמא ווי שכל גייט דורך די אצבעות היד.

עפ"י דארף מען פארשטיין: ווי שטימט די שיטת הרמב"ם אין הלכות בית הבחירה מיט זיין שיטה אין מורה נבוכים?

ג. אבער כד דייקת שפיר, איז מוכח, אז אויך דער רמב"ם בה"ב ביהי"ח האלט (כשיטת החינוך) אז דאס וואס „מקומו מכוון ביותר“, איז (ניט מצד דעם וואס

מקום איז (בלויז) מחמת דעם וואס „יבחר ה'“ — בחירת הקב"ה אין דעם מקום; און פון דברי הרמב"ם איז משמע, אז די מעלה פון דעם מקום<sup>21</sup> איז (ניט מצד בחירת הקב"ה, נאר) ווייל אדה"ר וכו' אברהם<sup>22</sup> האבן דארט מקריב געווען ווען קרבנות, א מעלה וואס איז געווען מימות אדם הראשון, און דעריבער איז „מקומו מכוון ביותר ואין משנין אותו כו"?

ב. דער צ"צ אין אוה"ת<sup>23</sup> ברענגט אראפ די פלוגת הראשונים בנוגע דעם מקום המקדש לאחרי שנבחר, צי דאס ווערט א מקום נבחר להשראת השכינה (בלי שינוים אין דעם מקום בפני עצמו), אדער די שכינה איז „מאיר ושורה בבחי' מקום“ — און ער גיט א דוגמא אויף די צוויי אופנים:

לויט דער ערשטער דיעה — דעת הרמב"ם (אין מורה נבוכים<sup>24</sup>) — איז די השראת השכינה במקדש בדוגמא צו א דבר שכל וואס ווערט געשריבן דורך די אצבעות היד, וואס דער שכל איז ניט מאיר ושורה אין יד — ווארום א יד האט קיין שייכות ניט צו שכל — אבער פונדעסטוועגן, קען מען שרייבן א דבר

15) אין שמדובר ע"ד ב' ענינים שונים: בהכתוב דבפרשתנו — ע"ד חיוב הבאת קרבן בביה"ב (ואיסור הבמות), וברמב"ם — ע"ד מקום המזבח, המזבח מקומו מכוון ביותר ואין משנין אותו ממקומו לעולם — „המכוון במקדש גופא“.

16) להעיר ממר"ג ח"ג פמ"ה: שהמקום אשר ייחדו אברהם וצדק נבואה ה"י ידוע אצל משה רבינו ואצל רבים שאברהם צוה אותם שיהי' בית עבודה. וראה פרשי' וירא כב, יד.

17) ויצא קעה, א ואלך. ביאורו (להצ"צ) ויצא ע' קג ואלך, סה"מ תר"ל ע' סג ואלך, ועייג"כ סה"מ תרפ" ע' קפד ואלך. — וראה בארוכה לקו"ש חל"ע ע' 193 ואלך.

18) ראה שם ח"א פמ"ה (צוין באוה"ת וסה"מ תר"ל שם). וראה עבוה"ק שהובא שם בשם חכם א'.

19) ע"י שתנועות האצבעות הן בדוגמת (ועשות ע"י אמצעות הקולמוס) קוי האותיות.

20) ראה אוה"ת ביאורו וסה"מ תר"ל שם. ומביא (גם) רמב"ן עה"ת ס"פ פקודי. ומשער הגמול בענין געה"ת.

21) ראה בארוכה הסכרת החינוך שם, הצורך בבחירת מקום כו', ומתאים לכאורה עם המובא והמבואר באוה"ת ביאורו כו' בדעת המר"ג רס"ג עקרים כו'.

נאסרו כל המקומות כ"י ואין שם בית לדורי הדורות<sup>26</sup> אלא בירושלים בלבד ובהר המורי שבה נאמר ויאמר דויד זה הוא בית ה' האלקים וזה מזבח לעולה לישראל<sup>27</sup> —

און דעם פסוק<sup>28</sup> אין דברי הימים<sup>29</sup> „ויחל שלמה לבנות את בית ה' בירושלים בהר המורי אשר נראה לדויד אביהו אשר הכין במקום דויד בגרן ארנון היבوسی“.

ד.ה. דער טעם אויף „מקומו מכון ביותר ואין משנין כו“ אין (ניט מצד די מעלות וואס ער וועט אויסרעכענען אין דער הלכה שלאחז, נאך) מצד דעם וואס „זה מזבח לעולה לישראל“ און „ויחל שלמה גר“ — וועלכע רעדן וועגן לאחרי בחירת הקב"ה.

[ועפ"י יובן וואס דער רמב"ם ברענגט אויך דעם סיום הכתוב „ויחל שלמה גר“) אשר נראה לדויד אביהו אשר הכין במקום דויד בגרן ארנון היבوسی — דלכאורה, ער קומט דאך ברענגען א ראי' אז דאס איז „בירושלים בהר המורי“, וואלט געווען גענוג צו ברענ-גען „ויחל שלמה לבנות את בית ה' בירושלים בהר המורי“. וואס איז דא שייך דער סיום הכתוב „אשר נראה

מ'האט דארט פריער מקריב געווען קרבנות, נאך) בלויז מצד בחירת הקב"ה:

(א) כנ"ל, לשון הכתוב ב"מ אשר יבחר<sup>30</sup> (ובי"ב) — ובחירה אמיתית אין נאך ווען ביידע זאכן (הנבחר והשאר) האבן די אלע תנאים (מעלות) וועלכע מען זוכט.

(ב) מפורש במחז"ל הנ"ל, אז פריער איז „כל א"י כשרה למזבחות“.

(ג) עפ"י יומתק וואס די אלע מעלות הנ"ל רעכנט אויס דער רמב"ם אין א באזונדער הלכה (די צווייטע הלכה פון פרק ב"ב), און אין דער ערשטער הלכה, וואו ער זאגט דעם דין „המזבח מקומו מכון ביותר ואין משנין כו“, ברענגט ער דערויף דעם פסוק „זה מזבח לעולה לישראל“ — וואס איז געזאגט געווארן לאחרי הבחירה.

— דעם זעלבן פסוק<sup>31</sup> וואס ער ברענגט<sup>32</sup> אין אנהייב ה' בית הבחירה<sup>33</sup>: „כיון שנבנה המקדש בירושלים

(21) שבוה נכלל גם הבחירה במקום המזבח (שהוא „מכון ביותר“). וראה לקמן הערה 57. ולהעיר, שבהכתובים שם (יב, ה. יא. יד. כא. כו) נאמר הלשון „המקום אשר יבחר ה' לענין הקרבת הקרבנות“.

(22) דהל' בית הבחירה.

(23) ולהעיר מפירוש המשניות להרמב"ם רפ"ג דמט' מדות „לפי שהקפידה על מדת המזבח בתורה גדולה מאד וכן על מקומו (ומביא גם תחלת הכ') ונאמר בדברי הימים כשיחד להם מקום המזבח שנאמר ויאמר דויד זה הוא בית ה' אלקים וזה מזבח לעולה לישראל“.

(24) ראה בארוכה לקריש חט"ז ע' 466 הערה 12, הטעם שהביא הרמב"ם כתוב זה, ולא דפרשתנו (יב, ט) שהובא בשם זכחים (ק"ט, א).

(25) פ"א ה"ג — והרי שם לא הזכיר הרמב"ם מעלה בירושלים והר המורי (שלפני הבחירה), ומובן שכוונתו דמה ש.אין שם בית כו' אלא בירושלים בלבד ובהר המורי שבה נאמר כו' הוא רק מצד בחירת הקב"ה במקום זה, וכמו שמסיים „ואומר (תהלים קלב, יד) זאת מנוחתי עדי עד“ (וראה לקריש שם). וראה לקמן הערה 47.

(26) ראה לקריש שם הערה 13.

(27) ומה שמביא לפנינו, ובמקדש נעקד יצחק כו', הוא לא בכדי לכאור מעלת המקום, כיא להדיגיש מקומו, ובבגמרא זבחים טב, א: אלא מזבח מנא ידעי כו' אפרו של יצחק ראו שמונה באותו מקום. ולהעיר בדפירוש המשניות להרמב"ם שם הביא מזבחים (שם): „ואמרו רבותינו ז"ל אמר רבי אלעזר ראה מזבח בנוי ומיכאל השר הגדול עומד ומקריב עליו ואמרו ג' נביאים עלו עמהם כו' אחד שהעיד להם על המזבח ואחד כו' על מקום המזבח והשמיים דעת ר"י נפתח (שלאחר מאמר ר"א) שם אפרו של יצחק ראו כו' (וכן מאמר ר"ש בר נחמני שם). וראה לקמן הערה 47.

(28) ב, ג, א.

ווייל שיטת הרמב"ם אין, אז מעלת  
המקדש אין נאָר מצד בחירת הקב"ה אין  
דעם אָרט.

ד. ואת"ל, אין דער רמב"ם דאָס  
מרמז אויך אין דער צווייטער הלכה  
גופא, וואו ער רעכנט אויס די מעלות  
פון דעם מקום:

נאָך דעם ווי דער רמב"ם אין מאריך  
אז, "ומסורת ביד הכל" <sup>36</sup> שהמקום שבנה  
בו דוד כ"ו הוא המקום שבנה בו אברהם  
כ"ו נח כ"ו קין והבל. ובו הקריב אדה"ר  
קרבן כשנברא ומשם נברא, אין ער  
מוסיף — אמרו חכמים "אדם ממקום  
כפרתו נברא".

אין ניט מובן: פארוואס ברענגט דער  
רמב"ם אַ מקור אויף דעם ענין פון  
משם נברא, ניט ווי באַ די פריער-  
דיקע ענינים וואָס ער רעכנט דאָרט  
אויס, וואָס ער ברענגט ניט זייער מקור  
בדברי חז"ל?

ויש לומר, אז דער רמב"ם אין ניט  
אויסן צו ברענגען אַ מקור (אויף, ומשם  
נברא" <sup>37</sup>) נאָר דערמיט מרמז זיין אז די  
אַלע (מעלות) מאורעות במקום המזבח  
וואָס ער רעכנט אין דער הלכה זיינען

(36) דיוק לשון "מסורת ביד הכל" (ועוד דיוקים  
בה"ב) — ראה שיחת ש"פ דברים תשל"ט. וראה ב-  
ארכה ביאור ב' הלכות אלו — לקו"ש ח"ל ע' 68 ואילך.  
(37) ב"ר פ"ד, ת. וראה לקמן הערה 46.

(38) בדוחק גדול אולי י"ל שבנוגע לשאר  
הענינים לא הביא מקור כי מקדים שווה, מסורת  
ביד הכל' ודוקא בנוגע למשם נברא' אין מסורת(!)  
ולכן צריך למקור ע"ז. אמרו חכמים כ"ו. — אבל  
יל"ע בכלל אם, מסורת ביד הכל' קאי על כל עניני  
ההלכה — גם ע"ז שבנה בו נח קין והבל ואדה"ר, או  
רק ע"ז ש. הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח ועד  
עליו יצחק, וכדמשמע במ"נ (הובא לעיל הערה  
16).

(39) אולי י"ל, מכיון שבהלכה ב' בא להוכיח  
שמקום זה מובחר ומיוחד למזבח ולהקריב בו קרבן,  
לכן מסיים, אמרו חכמים ממקום כפרתו נברא, דגם  
זה דמשם נברא הוא מפני שהוא מקום כפרתו.

לדוד אביהו אשר הכין במקום דויד  
בגן ארנן היבוס?"

וע"פ הנ"ל יש לומר: <sup>38</sup> דערמיט אין  
דער רמב"ם מרמז, אז דאָס וואָס אין  
משנין אותו ממקומו — "ויחל שלמה  
לבנות את בית ה' בירושלים ג"ו" — אין  
מצד, אשר נראה לדויד <sup>39</sup> אביהו —  
בחירת הקב"ה. פאָר דער בחירה אין  
ניטאָ קיין מעלה מיוחדת <sup>40</sup> אין דעם  
מקום לגבי אַנדערע מקומות, ער אין  
בגן ארנן היבוס".

ועפ"ז יומתק וואָס דער רמב"ם רופט  
אז די הלכות — "הלכות בית הבח"ר  
רה" <sup>41</sup>, אע"פ וואָס לשון הכתוב וועלכן  
ער בריינגט גלייך לרא' אין, ועשו לי  
מקדש <sup>42</sup>, פאָר דעם שרייבט ער <sup>43</sup>, יש  
בכללן שש מצות כ"ו (א) לבנות בית  
המקדש <sup>44</sup> און אויך די הלכות שלאח"ז  
תיכף רופט ער אז ה' כלי המקדש כ"ו  
ביאת המקדש.

(29) ראה עוד ביאור בההתעודות (ד"ש מטר"מ  
תש"מ) — לקו"ש ח"ל ע' 70 הערה 22.

(30) לא — אברהם נח ואדה"ר.  
(31) ועפ"ז מובן זה שלא הביא פסוק דיוחל  
שלמה ג"ו ברפ"א — כי שם אין צריך לשלול הקסיד  
שהוא מפני שבנה בו אברהם כ"ו.

(32) וכן לשוננו במנין המצות בריש ספר היד מ"ע  
כ. ספה"צ שם (לפנינו. אבל בתרגום העליר  
וקאפאח, בית עבודת) — וגם שם מבאי ע"ז הרא"י  
מ"רעשלי מ"קדש" — בה"ל מלכים ומלחמותיהן  
בתחלתן.

(33) ומש"כ ברפ"ח מה"ל מעשה הקרבנות, בית  
הבחירה (ג' פעמים) — הוא מתאים לראיתו שם  
מהפסוקים בפרשתנו (יב, יד. כו). במקום אשר יבחר  
ה', המקום אשר יבחר ה'.

(34) כי ג"ז הוא מהרמב"ם — ראה הקדמתו  
לספרו. וראה צילום כתי' הרמב"ם דתחלת ס'  
משפטים (בהוצאת שוליינגער נ"י. תש"ז — סוף כרך  
האחרון תמונה ז).

(35) ועד"ז כתב במנין המצות על סדר הלכות  
הרמב"ם, ספר שמיני אכולל בו מצות שהם בבנין  
המקדש. "ובא' מכת"י הרמב"ם (הובא ברמב"ם ספר  
המדע — ירושלים תשכ"ד) בהנ"ל (בהכוונת דה"י  
ביה"ב) יש בכללן ו' מצות כ"ו לבנות בית הבחירה.

זאגן אז, "ומשם נברא" איז מצד ידיעתו ית' אז בעתיד וועט ער בוחר זיין אין דעם מקום, איז דאך אבער שוין געווען א פעולה (נברא) פון בחירה ובמילא קען שוין ניט זיין באופן אחר,

[ובמכלשכן פון דעם ביאור הידוע<sup>41</sup> איז „צדיק ורשע לא קאמר“, אז אויב די ידיעה שלמעלה וואלט ארויס-געקומען אין א דיבור, וואלט עס מכריח געווען דעם מענטשן צו פירן זיך לויט ידיעתו ית'; ועל אחת כו"כ בנודיד וואס די ידיעה וואלט געווען א פעולה מלמעלה].

דערפאר איז דער רמב"ם מוסיף „אמרו חכמים אדם ממקום כפרתו נברא“ — אז דאס וואס „ומשם נברא“, איז עס (ניט ווי די פריערדיקע זאכן, די קרבנות שהקריבו כו' במקום זה, וואס איז געווען ווייל בעתיד וועט דאס זיין דער „מקום אשר יבחר ה'", נאר) ווייל דאס איז „מקום כפרתו“ — דער ארט וואס אדם הראשון האט בוחר געווען בריינגען זיין<sup>42</sup> קרבן.

ו. עס בלייבט אבער ניט פארשטאנ-דיק: וויבאלד אז אויך לדעת הרמב"ם איז דער טעם וואס „מקומו מכון

43 שער התשובה לאדהאמיצ ח"א כ, ד ואילך. תריח תולדות יג, ג ואילך.

44 תניא פ"א. וראה נדה טז, ב.

45 ראה תיבוע נח ה, כ: מדבחה דבנא אדם בעידן דאיטירי מן גנתא דעדן ואקריב עלי קרבנא. וראה ע"ז ח, א.

46 כמו שמביא תיכף לפנינו. וע"פ המבואר בפנים יומתק מה שהביא לשון הביר דוקא, ולא מירושלמי (נזיר פ"ז ה"ב. הובא בכס"מ שם). נטל הקב"ה ממקום המזבח וברא בו אדה"ר, או מפד"ר (רפ"ב. וראה שם רפ"ב). ממקום טהור וקדוש. . . ממקום בית המקדש — כי במקום כפרתו כוונתו (לא למזבח וביהמ"ק שלאחרי הבחירה, כיא) למקום שהביא אדה"ר קרבנו. — אבל להעיר (גם) בביר שם ממשיך. ה"ך מה דאת אמר מזבח אדמה תעשה ל". ואכ"מ.

ניט בסתירה צו דעם ענין פון „המקום אשר יבחר (ל' עתיד) ה'“ — אז מעלתו איז בלויז מצד בחירת הקב"ה וואס איז געווען ערשט נאכדעם, כדלקמן.

ה. וואס אדה"ר וכו' האבן גע-בראכט די קרבנות במקום זה דוקא, זיי האבן אויסגעקליבן דעם ארט, איז ווייל זיי האבן געוואוסט בנבואה אז דאס איז דער „מקום אשר יבחר ה'“ (בעתיד)<sup>40</sup>. בסגנון אחר ניט בחירת הקב"ה במקום זה איז א מסובב פון דעם וואס מ'האט שוין פריער מקריב געווען דאָרט קרבנות (און געמאכט דעם ארט א „מקום סגולתי“). נאר פארקערט: דאס וואס מ'האט מקריב געווען קרבנות אין דעם מקום דוקא, איז א מסובב פון דעם וואס (זיי האבן געוואוסט בנבואה אז) דער אויבערשטער וועט בוחר זיין אין דעם מקום<sup>41</sup>.

דאס קען מען אבער זאגן בלויז בנוגע די קרבנות וואס זיי האבן מקריב גע-ווען. משא"כ בנוגע צו „ומשם נברא“ — איז דאך דאס א פעולה פון דעם אויבערשטן<sup>42</sup>; איז אויב אפילו מ'וועט

40 ובפרט בנוגע לאברהם שלא הוצרך לנבואה כי הקב"ה ציווה (וירא כב, ב). „לך לך אל ארץ המור" ורצה הקב"ה שיהי' כתפלת אברהם „ה' יראה גו' יאמר היום גו' (שם, יד).

41 וי"ל שלכן הוסיף הרמב"ם וכופל בתחלת ההלכה. שהמקום שבנה בו דוד ושלמה המזבח בגורן ארונה כו', דלכאורה הוא מיותר וכפל לשון. והל"ל, שהמקום הזה הוא המקום שבנה בו כו' — כי זה שהוא המקום שבנה בו אברהם המזבח כו', הוא מסובב מזה שהוא „המקום שבנה בו דוד ושלמה המזבח“.

42 משא"כ זה שהקריבו בו קרבנות. דגם לפי המבואר בפד"ר (פלא): „כיון שהגיעו לאותו מקום הראוהו הקב"ה לאברהם ואמר לו זה הוא המזבח“ — הרי ממשיך, זה הוא המזבח שהי' אדם הראשון מקריב בו מקודם כו' קין והבל כו', ולא — „הוא המזבח שיקריבו בו בביהמ"ק. והיינו שידיעתו ית' שהוא מקום המזבח בביהמ"ק (דעתיד) לא באה כדיבור. וראה לעיל הערה 16.

המלך, אז דער אויבערשטער האָט בוחר געווען<sup>50</sup> אין דוד ובניו אחריו — המלכות לו ולבניו הזכרים עד עולם<sup>51</sup> — ואעפ"כ איז דער דין (כפסק הרמב"ם<sup>52</sup>), אז „הנביא שהעמיד מלך משאר שבטי ישראל כו' ה'ז מלך וכל מצות המלכות נוהגות בו' (ס"א) נאָר וואָס „תפסק המלכות מביתו“<sup>53</sup>.

ועפ"ז ווערט דאָך די שאלה בנוגע מקום ביהמ"ק — מג"ל שלילת כל מקום, ובפרט השאלה בנוגע לשילה וואָס איז אויך געווען אַ מקום אשר „יבחר ה'“<sup>54</sup>, וואו דער משכן איז געשטאַנען שט"ט שנה<sup>55</sup>, איז דאָס מכריח, לכאורה צו זאָגן אז „זה הוא בית ה' גו' וזה מזבח גו'“ איז לאו דוקא? ועד"ז — ביים הר סיני<sup>56</sup>, וואו משה רבינו האָט אויפגעשטעלט דעם משכן בפעם הראשונה? — באַ- וואָרענט עס דער רמב"ם במקומו בפ"א<sup>57</sup>

ועד"ז דאָ: דעריבער ברענגט דער

ביותר<sup>58</sup> (ניט מצד די קרבנות שהקריבו כו' אין דעם מקום, נאָר) מצד בחירת הקב"ה — היינט וואָס איז נוגע צו ברענגען אין ה' בית הבחירה דעם גאַנצן ענין (איז דער צווייטער הלכה), אז „הוא המקום שבנה בו אברהם כו' נח כו' ממקום כפרתו נברא“?

ו"ל אז דערמיט באַוואָרנט דער רמב"ם פאַרוואָס „ואין משניו אותו ממקומו לעולם“ —

הן אמת אז דאָס איז דער „מקום אשר יבחר ה'“, איז דאָס אָבער נאָך ניט קיין רא"י<sup>59</sup> (גמורה) אז דורך דעם איז נשלל געוואָרן די אפשריות צו משנה זיין למקום אחר<sup>60</sup>.

און ווי מען געפינט בנוגע צו דוד

(47) ועד"ז אין הכרח מהכתוב „זה מזבח לעולה לישראל“ — כי דחזיל כשאמר „זה“ „זאת“ (החודש הזה, זאת הח' ועוד) — הוא דיוק בהדבר עצמו ולא בנוגע למקומו וענין שחור הימנו. וגם כאן הול"ל עד"ז — שבא ללמד שכל מזבח צ"ל במקומו זה (רבוץ ארכו כרחבו וכי' — ראה רמב"ם ה' ביהב"ח פ"ב ה"ז. ועוד).

ועפ"ז יומתק זה שמביא בה"א הענין „ובמקדש (במקום המזבח) נעקד יצחק כו' שנאמר כו' (ולא דיו בהפסוק „זה מזבח לעולה לישראל“) — להוכיח שהכוונה בזה היא קביעת מקום המזבח (ראה לקמן בפנים) כי מהלשון „זה מזבח לעולה“ אין הכרח שקאי על קביעת המקום, כנ"ל.

וע"פ הנ"ל מובן מה שהוצרך הרמב"ם להוסיף לעיל (פ"א ה"ג) — בנוגע לזה שאין שם בית כו' אלא בירושלים בלבד כו' — ראי' ב' מהכתוב „זאת מנוחתי עדי עד“, ולא הסתפק בהרא"י „ויאמר דוד זה הוא בית ה' האלקים וזה מזבח לעולה לישראל“ — כי מהפסוק „זה בית גו' וזה מזבח גו'“ אין הכרח על קביעות מקום הבית. וגם אין הכרח שמצד בחירה זו „נאסרו כל המקומות“ (כדלקמן בפנים). ולכן מביא הכתוב „זאת (דוקא) מנוחתי עדי עד“, וראה בהנסמן לקמן הערה 57.

(48) וכמוכרח נדויד גופא, שגם בשילה נאמר „המקום אשר יבחר ה'“ (ספרי פרשת יד, כה. תבוא כו. ב. ועוד. וראה בארוכה ביאור הרי"ף פערלא לסה"צ רס"ג מ"ע פד"פה, ושו"ת. וראה הנסמן בהערה 2. לקו"ש חב"ד ע' 79 ואילך).

(49) כלשון הכתוב (מ"א יא. לד. תהלים עח. ע. ועוד). וראה הערה 51.

(50) רמב"ם ה' מלכים פ"א ה"ז, ע"ש.

(51) שם ה"ח. — ולהעיר שבמבילתא בתחילתה מביא (בהמשך להמאמר „עד שלא נבחרה ירושלים כו' עד שלא נבחר בית עולמים כו'“) — „עד שלא נבחר דוד היו כל ישראל כשרים למלכות משנבחר דוד יצאו כל ישראל“, ו"ל שזוהו בנוגע להפסק המלכות (כדלקמן בפנים). וראה הערה שלאח"י.

(52) שם ה"ט. ובהשגת הראב"ד שם, ש"ל א"ה (52) מלכות פוסקת מורעו אבל היתה שני למלכות בית דוד כגון קיסר ופלג קיסר (סנהדרין צח. סע"ב) — וא"כ אין זה אמתית ענין מלכות (נשיא) — שאין עליו אלא ה' אלקי (הזריות), א במשנה).

(53) נסמן לעיל הערה 48. ולהעיר מכלי יקר

פרשתנו שם בתחלתו.

(54) זבחים ק"ה, ב. רמב"ם ה' בית הבחירה פ"א

ה"ב.

(55) ראה פרש"י (ד"ה מורא) ותוס' (ד"ה הר)

תענית טז, א ועוד, לדליעה אחת זה ה"י מקום

העקידה.

(56) ראה הערה 47 בסופה.

זאך איז הייליק, אבער לאידך, וויבאלד  
אז די קדושה איז פארבונדן מיט דער  
זאך, וואס איז מוגבל, איז אויך די  
קדושה א באגרענעצטע (לויט די  
הגבלות הדבר). און אזוי איז עס אויך  
בנוגע מקום.

משא"כ „בחירה“ איז (ניט מצד  
הנבחר, נאך) מצד דעם בוחר, וואס ער  
האט אזוי אויסגעקליבן. ובענינו —  
„המקום אשר יבחר ה'“: בשעת דער  
אויבערשטער איז בוחר א מקום, בא-  
קומט ער א מעלה (וקדושה) בלתי  
מוגבלת (ווייל דער אויבערשטער איז  
בלי גבול): אבער לאידך, וויבאלד אז די  
מעלה וקדושה איז מצד דעם בוחר, איז  
עס ניט „קב שלו“, עס דארף דערנאך  
קומען עבודת עצמו בכדי עס זאל דורכ-  
נעמען אינגאנצן.

און דאס איז דער רמב"ם מבאר אין די  
צוויי הלכות הנ"ל בנוגע מקום המזבח:  
אין דער ערשטער הלכה, וואו ער  
זאגט „המזבח מקומו מכוון ביותר ואין  
משנין אותו ממקומו לעולם“ — וואס  
ווייזט אויף דער נצחיות (— בלי הגבלה)  
פון דעם מקום — איז דאך דאס אז ענין  
וואס קען זיך ניט אויפטאן מצד בני אדם  
(אדער מצד דעם מקום), נאך בלויז מצד  
בחירת הקב"ה שלמעלה ממדידה והגב-  
לה<sup>59</sup>; און אויף דעם ברענגט ער דעם  
פסוק שלאחרי הבחירה „זה מזבח לעו-  
ל לה לישראל“.

און אין דער הלכה שלאח"ז איז ער  
מוסיף, אז (אויך פאר בחירת הקב"ה) איז  
אין דעם מקום דא קדושה (מוגבלת) —  
מצד דעם וואס אין דעם ארט האבן

רמב"ם א ראי', אז אין דעם פאל איז די  
בחירה אין אן אופן וואס האט שולל גע-  
ווען אנדערע מקומות<sup>60</sup>, וואס דערפאר  
האבן אדה"ר וכו' געבויט זייערע  
מזבחות דוקא אין דעם מקום: אויב  
בחירת הקב"ה האט ניט שולל געווען  
אנדערע מקומות, פארוואס האבן זיי  
אלע מדייק געווען צו ברענגען זייערע  
קרבנות נאך אין דעם מקום מכוון אין  
הר המור<sup>61</sup> עצמו?

איז דערפון משמע, אז מצד בחירת  
הקב"ה זיינען אנדערע מקומות נשולל  
געווארן, ובמילא, אויב מקריב זיין א  
קרבן אין א געוויסן מקום (ע"ש העתיד),  
איז דאס נאך אין דעם „מקומו מכוון  
ביותר“ אין הר המור<sup>62</sup> גופא<sup>63</sup>.

ז. בפנימיות הענינים יש לבאר,  
ובהקדים וואס ס'האט זיך אמאל גע-  
רעדט<sup>64</sup> וועגן די צוויי ענינים פון  
„בחירה“ און „קדושה“ [וואס בנוגע דעם  
מקדש נוצט דער רמב"ם כניל ביידע  
תוארים: „הלכות בית הבחירה“, און  
„הלכות כלי המקדש“, „הלכות ביאת  
המקדש“. ועוד] — אז אין יעדערן איז  
דא א מעלה לגבי דעם צווייטן:

ווען מען זאגט אויף א געוויסער זאך  
אז זי איז „קדוש“, ווייזט עס, אז די  
קדושה האט דורכגענומען די זאך — די

57) והיינו, שהבחירה המיוחדת במקום המכוון  
ביותר<sup>65</sup> דהמזבח (בהר המור<sup>66</sup>) עצמו) הוא באופן  
שאין משנין אותו למקום אחר (אפילו) בהר המור<sup>67</sup>  
— משא"כ הבחירה במקום המקדש שוללת, כל  
המקומות שאינם בהר המור<sup>68</sup> (ראה לעיל פ"א הי"ג),  
ולא מצינו שמקום המקדש (בהר המור<sup>69</sup>) הוא „מכוון  
ביותר“, ולהעיר מהל' ביהבית פיה ה'. וראה לשונו  
בפיה"מ הנ"ל הערה 23.

ולהעיר מלשון הרמב"ם (הל' מלכים פ"א הי"ד)  
ובנה מקדש במקומו<sup>70</sup> — ראה לקריש ח"ח ע' 362  
בהערה. וראה לקריש ח"ל ע' 70 ואילך.

57\*) וראה בבנה"ל גם לקריש ח"ד שם.  
58) ראה לקריש ח"ח ע' 407 ואילך (ובהערות שם).

59) ובלשון הרמב"ם (הל' ביהבית פ"ו ה"טז) —  
לגבי קדושת המקדש וירושלים — שהיא „מפני  
השכינה ושכינה אינה בסליחה. וראה לקמן הערה 62.  
וראה לקריש ח"ט"ז שבהערה 24 (הערה 12). ושם (סעיף  
ו ואילך) בארוכה, ע"ד הנצחיות שבמשכן ומקדשות.

געבראכט צו קדושת המקום המוגבלת כנ"ל, איז פארבונדן מיט בחירת הקב"ה<sup>62</sup>. ועפ"י יומתק וואס אברהם האט מתפלל געווען — און אויס-געפירט — „אשר יאמר היום“<sup>63</sup> יעדער יום, נצחית<sup>64</sup> — בהר ה' יראה.

(משיחות ש"פ מטרימ, דברים, עקב תש"מ)

62) להעיר ממשנית בלקיש חי"ח שם, שבחירת הקב"ה בנשי נקבעה בפנימיותם ע"י קדושתם (מצד עבודתם בתמיצ), ע"ש בארוכה (ובהערה 71). וראה שם גם לענין קדושת הארץ.

ואולי י"ל עד"י בעניינו (עכ"פ לדעת הרמב"ן), שע"י זה שהקריבו אדה"ר וכו' קרבנות במקום זה, נקבעה בחירת הקב"ה (שלאח"י) מלכתחילה בפנימיות בהמקום. ובפרט ע"י הקרבנות שלאחרי הבחירה (ולאחרי מהענין דעבודתו מקדשתו — שבויות טו, א. ושי"ג).

ואולי י"ל שגם להרמב"ם כן הוא, דמה שס"ל שההשראה במקדש היא רק דרך מעביר, הוא מצד ההשראה כמו שבאה מלמעלה: אבל ע"י עבודת האדם כו' נקבעה בהמקום עצמו (ולאחרי) — גם מצד ה"למעלה" אפ"ל התלבשות במקום, מצד כחו ית' הכל יכול}.

ועפ"י יומתק מה שהביא הרמב"ם ע"י דא"ן משניו אותו ממקומו לעולם ב' הענינים: בחירת הקב"ה וזה דבמקדש נעקד יצחק וכו', כי ע"י נקבעה בחירת הקב"ה (הבלי"ג) בהמקום עצמו, ולכן אין משניו אותו ממקומו לעולם.

ועד"י לענין קדושת המקדש וירושלים (בבבלי) מפני השכינה ושכינה אינה בטלה (כנ"ל הערה 59) דקביעת הקדושה, מפני השכינה בהמקום הוא מצד זה שקדשה שלמה, כברמב"ם שם פ"י הי"ד. וראה גם לקיש חט"י ע' 206.

63) וירא כב, יד.

64) מרשי עה"ם. וראה לקראת ר"פ ראה: ארז"ל כ"מ שנאמר היום הוא נצחי — באוה"ת ראה ע' תרסו מצ"ן לערה"כ של הסה"ד ערך היום (מסוטה מו, ב). — שם תולה כ' אשר כ"מ בערה"כ ערך מתר כו'. דכל עוה"י נקרא היום. ואולי י"ל הסכם דמסקנתו מערך היום דוקא — כי נצחי כולל גם עוה"ב.

(\*) אף שאפשרות הדבר הוא מצד כחו ית' הכל יכול (כהובא לעיל בפנים סוף טע"ז) — מ"מ, נעשה זה בפועל ע"י עבודת האדם.

(\*\*) ושם הערה 46 שורה המתחלת חוקרים נדפס: כוזרי וצ"ל: עקרים (בהוצאה שני' (תשמ"ז) נתקן).

אדה"ר וכו' געבראכט קרבנות ומשם נברא אדם.

ועפ"י זיינען דא אין דעם מקום ביידע מעלות<sup>65</sup>.

ועפ"י איז אויך ניט קיין סתירה צווישן הלכות בית הבחירה און מורה נבוכים: דאס וואס פון ה' בית הבחירה קומט אויס אז דער מקום המקדש (והמזבח) איז א „מקום סגולי להשראת השכינה“ — איז נאר לגבי די קדושה מוגבלת (וואס קען אויפגעטאן ווערן דורך מעשה בניא); משא"כ לגבי בחירת הקב"ה (וואס זי איז — בלתי מוגבלת) — זאגט דער רמב"ם (אין מ"ג), אז דאס איז ניט קיין „כלי“, עס קען זיין נאר „דרך מעביר“, אבער ניט שורה ומתלבש

[משא"כ דער רמב"ן האלט, אז מצד כחו ית' הכל יכול, ובפרט לאחר הבחירה ווערט אויך די קדושה בלי גבול און זי ווערט נתלבש אין מקום].

ח. ויש להוסיף בזה (אויך לדעת הרמב"ם), אז די קדושה מוגבלת וואס איז פארבונדן מיטן מקום עצמו — האט א שייכות אויך צו בחירת הקב"ה.

ווארום וויבאלד אז אברהם וכו' האבן דארט געבויט מזבחות און מקריב גע-ווען קרבנות מצד דעם וואס זיי האבן געוואוסט נבואה אז דאס איז דער מקום אשר יבחר ה' (כנ"ל ס"ה) — קומט אויס, אז זייער פעולה (וואס האט

60) וי"ל שזוה"ב הענינים בספרי מרשתנו עה"פ (יב, ה) כי אם אל המקום אשר יבחר ה' גרי: דרוש על פי נביא יכול תמחין עד שיאמר לך נביא ת"ל לשכנו תדרשו ובאת שמה דרוש ומוצא ואח"כ יאמר לך נביא. וראה לקיש ח"ל ע' 119 ואילך.

61) ראה אוה"ת כיאיהו וסה"מ תר"ל שצוינו לעיל הערה 17.

(\*) ובכמה כתי' (הובאו בספרי הוצאת פינקלשטיין) (מוצא. ובי"ש: ואח"כ מוצא.

## ראה ג

ב. לכאורה קען מען פאַרענטפערן — ובהקדים אן אַנדער שאלה: וויבאַלד די תורה רעכנט דאָ אויס די וואָס זיינען — ווי רש"י זאָגט — „חביבין לך“, איז פאַרוואָס זאָל צווישן זיי ניט גערעכנט ווערן אויך החביב לך כפשוטו, „רעך“ כפשוטו?

דער רא"ם זאָגט, אַז דאָס מיינט טאַקע רש"י מיט זיין פירוש „אשר כנפשוך, זה אביך“ — „ויחסר אוי“, אַז עס איז פונקט ווי עס וואָלט געשטאַנען בכתוב „רעך או אשר כנפשוך [זה אביך]“, ולפי"ז מיינט דער פסוק אויך רעך כפשוטו.

עס איז אָבער שווער אַזוי צו זאָגען אין פרש"י, וואָרום דעמאָלט וואָלט דאָס רש"י געשריבן מפורש, ווי ער שרייבט גלייך פאַר דעם „או בן אמך“, ובפרט אַז דער לשון „אשר כנפשוך“ איז בפשטות אַן אָפטייטש אויף „רעך“, וואָלט רש"י זיכער געדאַרפט מפרש זיין אַז דער פשט איז או „אשר כנפשוך“.

מען קען אָבער איינלערנען (עכ"פ בדוחק קצת), אַז ביידע פרטים ווערן נכלל אין „רעך אשר כנפשוך“ ניט אַלס צוויי באַזונדערע ענינים, נאָר „רעך אשר כנפשוך“ (סתם) מיינט אַלע דרגות אין רעים אשר כנפשוך (אויך רעך כפשוטו), און רש"י איז מפרש נאָר דעם חידוש והוספה אויפן פשט, די (העכסטע) דרגא אין „רעך אשר כנפשוך“ — „זה אביך“,

און עפ"ז איז „רעך אשר כנפשוך“ כולל אויך (די צווישענדיקע דרגות) „אמך“ און „אחותך“.<sup>7</sup>

(7) ראה גויא כאן.

(8) וגם עפ"ז מובן מה שלא נאמר בפירוש בהכתוב אביך — ראה פניי כאן.

א. אויפן פסוק „כי יסיתך אחיך בן אמך או בנך או בתך או אשת חיקך או רעך אשר כנפשוך בסתר לאמר נלכה ונעבדה אלקים אחרים גו'“ איז רש"י מפרש „אחיך — מאב. אוי בן אמך — מאם. אשר כנפשוך — זה אביך וכו'“. איז ניט מובן: פאַרוואָס רעכנט ניט אויס דער פסוק צווישן די קרובים אויך אמך און אחותך? און וויבאַלד דאָס איז אַ שוועריקייט אין פשט"ם און רש"י באַוואַרענט עס ניט [כמדובר כמה פעמים] אַז רש"י פאַרענטפערט יעדער זאך וואָס איז שווער אין פשט"ם; און בשעת ער האָט ניט קיין הסברה ע"ד הפשט, זאָגט ער איני יודע; וכיו"ב], דאַרף מען זאָגן אַז לדעת רש"י איז דאָס מובן מעצמו ע"ד הפשט (אָדער ס"אזי פאַרשטאַנדיק לויט אַ פריערדיקן פירוש פון רש"י).<sup>8</sup>

(1) פרשתנו יג, ז.

(2) בהדפוסים שראיתי נעתקה תיבת „אוי באותיות גדולות, כהתיבות שרשי מעתיק מהכתוב! ואולי י"ל שטעות הבחור הזעזער הוא וגם בזה שצ"ל ד"ה והמשך אחד: אחיך, מאב או בן אמך, מאם. ויש לברר בדפוסים אחרים ובכתיב.

(3) שגם אלו נמנו בהד קרובים ב"פ אמור. ולהעיר דשם מקדים „אמור“ „לאביך“.

(4) ראה לקיטש ח"י ע' 13. וש"נ.

(5) כפ"י תולדות כח, ה. ועוד.

(6) באברבנאל כתב: ואולי התורה לא חששה לזכור האב והאם אם לפי שלא יזהיר את הבנים לשב מאחרי ה' ואם לפי שלא יפול עליהם המשפט כי הרג תהרגנו ידך תהי' בו בראשונה כי איך יצוה את האדם שיהרגו בידיו את אביו ואת אמו אשר ההמירה כיכ בכבודם ומוראם כו'. — אבל (נוסף ע"ז) שזה רק לפי פירושו דרעך אשר כנפשוך הוא רק ריע כפשוטו. משא"כ לפרש"י ד, זה אביך, הרי א"פ לתרץ כן. ועוד — גם לפירושו קשה: (א) הירל לקרא להשמיענו מהו הדין באם יסיתך אביך או אמך. (ב) עדיין קשה מדוע לא נאמר גם „אחותך“.